

UMEDHAMINIWA NA

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Umeendeshwa na

Joseph P. Kennedy Jr. Foundation

**Wizara Ya Elimu Utamaduni na Michezo Zanzibar
Hazina ya Aga Khan Foundation
Taasisi ya Utafiti Ya Marekani**

**MAFUNZO YA KAZINI YA WALIMU
DHIDI YA KUTATHMINI ELIMU KWA WANAFUNZI WENYE
MAHITAJI MAALUM
ZANZIBAR**

**UTAHINI WA ELIMU KWA WANAFUNZI WENYE
MAHITAJI YA KIPEKEE**

ELIMU MJUMUISHO

KIUNZI CHA KWANZA

UMEDHAMINIWA NA

USAID

Umeendeshwa na

Joseph P. Kennedy Jr. Foundation

Wakishirikiana na

**Wizara Ya Elimu Utamaduni na Michezo Zanzibar
Hazina ya Aga Khan Foundation
Taasisi ya Utafiti Ya Marekani**

**Wandishi:
Eva Naputuni Nyoike**

Mohammed Mwinyi Ramadhan

Mhariri: Samuel Wanyera

KITINI CHA PILI

1.0 Tathmini ya Elimu na Hatua za Kusaidia Wanafunzi Wenye Mahitaji Maalumu.

Madhumuni

Madhumuni ya sura hii ni kukupa mbinu za kutathmini elimu kwa wanafunzi wenye mahitaji maalum.

Malengo

Mwisho wa sura hii tunatarajia uwezo wa kufanya yafuatayo:-

- Kutoa fasili ya tathmini ya elimu.
- Kujadili kwa kina madhumuni, sababu, masharti na athari za tathmini ya elimu.
- Kutambua mahitaji maalum ya wanafunzi.
- Kuelezea matumizi ya mbinu mbalimbali za tathmini kama vile majaribio na uchunguzi.
- Kuelezea jinsi ya kukabiliana na vikwazo darasani.

1.1 Fasili tathmini ya Elimu

Dhana muhimu katika tathmini ya elimu ni hizi zifuatazo:

- Tathmini
- Tathmini ya kielimu
- Uchunguzi
- Utambuzi
- Utizamaji kwa kituo.
- Mkabala mchanganyiko.

Tathmini

Nini maana ya tathmini?

Ubora na kiwango, ama kuchunguza tokeo au kuwepo kwa hali fulani ili kuwezesha utoaji wa maamuzi. Tathmini kutumia zana, vifaa mbinu na majaribio tofauti. Eneo lolote linaweza kufanyiwa tathmini.

Tathmini katika elimu lengo lake kubwa ni kuifanya kuwa bora elimu ya mwanafunzi, kutathmini uwezo wa mwanafunzi wa kielimu, mahitaji na maendeleo yake.

Tathmini ya Elimu

Tathmini ya kielimu ni mchakato maalum wa kukusanya taarifa za wanafunzi ili kufahamu matatizo yanayowakumba, uwezo wao au maendeleo yao ya kimasomo. Ili uweze kufanya maamuzi yatakayowafaa kulingana na utafiti wako.

Uchunguzi(screening)

Nini maana ya uchunguzi?

Uchunguzi ni hatua ya kwanza kabisa katika kumtambua mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ya kielimu. Mara tu unaposhuku kuwepo kwa mahitaji maalumu ya mwanafunzi chukua hatua zifuatazo:

- Tathmini hali yake
- Toa msaada wa kushughulikia mahitaji yake.
- Tafuta mbinu mbalimbali za kutathmini tabu inayomkabili.

Utambuzi (Diagnosis)

Hii ni hatua ya kutambua hali/undani au ukubwa wa tatizo linalomkabili mwanafunzi. Utambuzi ni hatua kubwa zaidi katika tathmini ya elimu na hutumiwa zaidi na wataalamu ambao wanapelekewa wanafunzi na mwalimu. Wataalamu hutoka katika vitengo vifuatavyo:-

- Elimu
- Matibabu
- Saikologia
- Huduma za jamii

Kundi hili la wataalamu pia huitwa, kundi lenye wataalamu wenye utaalamu mchanganyiko.

(Multi-disciplinary team).

Utizamaji kwa kituo

Hii ni mbinu inayotumika kukusanya taarifa. Ni hatua ya kumchunguza mwanafunzi ili kujuu uwezo na udhaifu wake katika mazingira ya kawaida.

Uchunguzi huu wa makini hutoa taarifa zitakazokuwezesha kumuelewa vyema mwanafunzi kwa madhumuni ya kutoa msaada unaofaa.

Majaribio

Taarifa nyengine zinaweza kupatikana kwa njia ya majaribio. Jaribio ni njia mashuhuri ya tathmini. Unapomtahini mwanafunzi matokeo ya mtihani wake hukupa mwelekeo wa uwezo na udhaifu. Pia, hukuwezesha kuchunguza makosa aliyofanya ili uweze kumsaidia asiyarudie tena makosa hayo katika siku zijazo.

1.2 Madhumuni na Malengo Ya Utathmini wa Elimu

Lengo kuu katika tathmini ya elimu ni kuja uwezo na udhaifu wa mwanafunzi na njia ya kumuelimisha kwa ajili ya kuchukua hatua za kumsaidia. Tathmini ya elimu pia hushughulikia udhaifu huo ili kukidhi mahitaji ya wanafunzi katika mazingara yao. Mbinu zinazosaidia kutekeleza malengo haya ni hizi zifuatazo:-

- Utambuzi wa haraka
- Kumweka mwanafunzi katika mpango wa usaidizi unaomfaa.
- Usaidizi wa kielimu
- Kumpeleka mwanafunzi anayetaabika kwa wataalamu

Utambuzi Wa Haraka

Hii ni hatua ya kutambua udhaifu wa mwanafunzi na mahitaji mengine maalum. Utambuzi wa haraka humwezesha mwalimu kujua hali ya kimasomo ya mwanafunzi. Pia humwezesha mwalimu kubuni mbinu za kielimu zitakazomsaidia. Matatizo ambayo yangemkumba mwanafunzi hutatuliwa mapema pale hatua inapochukuliwa mapema.

Kumweka Mwanafunzi Katika Programu ya Usaidizi Inayomfaa.

Hatua hii hutokea baada ya kutathmini na kutambua udhaifu wa mwanafunzi kimasomo. Baada ya kugundua mwalimu humpeleka mwanafunzi huyo katika programu ya kimasomo inayomfaa ili kumpa msingi bora. Maamuzi ya programu inayomfaa mwanafunzi hutegemea hali au kiasi cha ukubwa wa udhaifu wake, kwa hivyo mwanafunzi anaweza kupelekwa katika:-

- Mpango mjumuisho wa elimu
- Taasisi za ufundi
- Vituo vya urekebishaji
- Programu maalum za elimu.

Pia mwanafunzi anaweza kuwekwa nafasi maalum katika pembe maalum ya darasa. Kwa mfano baadhi ya wanafunzi wanatakiwa kuwekwa mbele ya darasa, karibu na ubao wa mwalimu na wengine wawekwe mbali na kelele au jambo lolote litakalotatiza umakini wao.

Usaidizi wa Kielimu

Baada ya kutathmini hali ya kielimuya mwanafunzi, na kuja programu utakayomweka, ni muhimu pia kutafuta usaidizi kutoka kwa wataalamu ili kumpa mwanafunzi usaidizi zaidi. Usaidizi huo unaweza kumpa mwanafunzi msingi bora katika maeneo yafuatayo:-

- Mawasiliano na maingiliano
- Elimu ya maandalizi
- Elimu ya zaidi ya miaka nane

Mawasiliano na maingiliano

Ujuzi huu humsaidia mwanafunzi mwenye mahitaji maalum kuendesha shughuli zake vyema katika mazingira yake. Kama ujuavyo wanafuzi hujifunza ujuzi huu mara tu baada ya kuzaliwa hadi *miaka saba*. Ujuzi huu wa kuwasiliana huimarika zaidi kati yake na wazazi, walimu na watu wengine wanaohusiana naye. Wale wanaomhudumia wanahitaji kutumia mawasiliano vilivyo ili kumuelewa na kumhudumia kwa ustadi.

Kuimarika kwa uwezo wake kimawasiliano utamsaidia pia katika kuwasiliana na watu katika jamii kwa jumla. Walimu wanahimizwa kuwapa majukumu wanafunzi yatakayohakikisha kuwa ujuzi wa mawasiliano na lugha unanawirika kwa kutumia njia zifuatazo katika darasa:-

- Mashairi na kuimba

- Kucheza pamoja kwa wanafunzi
- Kusimulia hadithi

Baadhi ya wanafunzi huhitaji usaidizi zaidi kutoka kwa mwalimu ili kukuza ujuzi wao wa mawasiliano.

Masomo Ya Maandalizi

Masomo ya maandalizi hutolewa katika skuli za maandalizi. Wao hufundishwa kuandika, kusoma na kuhesabu. Katika hatua hii, mwalimu anapaswa kujizatiti kuhakikisha kwamba mwanafunzi, mtoto anakuzwa kielimu katika maeneo yafuatayo:-

Lugha – Anapaswa kuelewa wenzake na kujieleza. Ujuzi huu huendelezwa kwa njia zifuatazo:-

- Kusimulia hadithi
- Kuimba na kutafsiri picha.

Tafakari – Ujuzi huu hukuzwa kwa kumpa mtoto vifaa vyta rangi ili kuviambatanisha, kupaka picha rangi, chemsha bongo kama vitendawili na mafumbo ili kumsaidia mtoto kufikiri zaidi.

Kuimarisha misuli – Ujuzi huu hukuzwa kwa michezo kama vile mpira, mbio na kadhalika.

Kuimarisha fahamu za kuona na kusikia – Mwanafunzi hupewa michezo kama vile kupidisha uzi kwenye sindano, kufunga kamba za viatu, ili kukuza uwezo wa kutumia macho na mkono.

Uwezo wa kukumbuka – Usimvunje moyo mtoto katika kushika masomo na kujikumbusha mara kwa mara aliyosoma, kwa njia ya mitihani ama kuyasema kwa sauti.

Masomo ya msingi (watoto wa zaidi ya miaka nane.)

Masomo haya hupewa watoto wa zaidi ya miaka nane. Madhumuni yake ni kuhakikisha wanafunzi wanapata ujuzi wa kusoma na kuhesabu. Watoto wote pamoja na wale wanaokabiliwa na udhaifu fulani wana haki ya kuelimishwa ili wapate ujuzi wa kushiriki katika shughuli mbalimbali za jamii. Wanapopata ujuzi huu wataweza:

- Kuongoza na kusimamia familia zao.
- Kujikimu kimaisha kifedha.
- Kuwa na uwezo wa kusoma na kufuata maelekezo.

Mafunzo yanayotolewa kwa wanafunzi yanalenga kuwapa ujuzi wa kusoma na kuandika, kujua lugha na hesabu, lakini wanafunzi wanaokumbwa na hitilafu maalum katika masomo hubaguliwa na walimu/jamii.

Kumpeleka mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu kwa wataalamu.

Mara tu unapotambua udhaifu wa mtoto na kumpa usaidizi na ukagundua anahitaji zaidi huduma za uchunguzi, ni vyema kumpeleka kwa mtaalamu kuhudumiwa zaidi. Watoto hao huweza kupelekwa kwa:

- Mwalimu anayeshughulikia wanafunzi wenyewe mahitaji maalmu.
- Mtabibu wa mawasiliano au fahamu za kuona.
- Daktari
- Mfanyakazi wa huduma za jamii

Mtoto hupelekwa kwa mtaalmu ikiwa haelewi vyema anapohudumiwa na mwalimu wake, matokeo haya hudhihirika iwapo;

- Unashuku tatizo katika kuelewa masomo
- Aina ya mahitaji maaalumu yaliyoshinda kueleweka na unaotambulika kwa shida.
- Hata kama mahitaji maalumu hajayatambuliwa lakini uchunguzi wa kina unahitajika ili kuchunguza hali yake.

1.3 Mazingira yanayoathiri Tathmini ya Elimu

Unapotathmini hali/udhaifu na uwezo wa mwanafunzi, lazima uzingatie mambo ambayo yanaweza kuharibu matokeo ya tathmini hiyo.

Mambo mengine ni:-

Mazungumzo- Mwalimu anatakiwa kuwasiliana vyema na mwanafunzi kwa upole na urafiki. Unatakiwa kuelewa ujuzi gani wa tathmini atakaotumia katika kujenga msingi huu wa mawasiliano bora.

Wasiwasi wa Kutahiniwa – Mtihani humfanya mwanafunzi kuwa na uoga wa kutofaulu. Hasa kwa watoto chini ya umri wa miaka sita, huenda ujuzi huu ukakupa matokeo yasioweza kutegemewa kutathmini hali yake.

Maandalizi ya awali- Mara kwa mara wazazi huwafanya mazoezi ya maswali ambayo wanafikiria yataulizwa na mtathmini/mtahini. Katika hali hii, wazazi hutaka watoto wao wapate matokeo bora kwa kwa njia yeoyote ile bila ya kujua kwamba wanamharibia mwalimu nafasi ya kutambua udhaifu wa mtoto wake atakpomtathmini hali yake ya kimasomo. Mwalimu anapaswa kujua kikwazo hiki ili kukabiliana nacho viliyyo.

Athari za kijamii za kimaadili. – Lazima Mwalimu aelewewe kwamba anashughulikia watoto wanaotoka katika jamii na khabari tofauti. Mtathmini lazima uheshimu imani/dhana zao unapofanya tathmini ya elimu. Kadhalika mwalimu anapaswa kufanya utafiti zaidi kuelewa eneo analokwenda kufanya tathmini. Baadhi ya vikwazo vinavyotokana na athari za kijamii na za kitamaduni ni hizi zifuatazo:-

- Uwezo wa mwalimu kitaalamu
- Mbinu za tathmini
- Kuaminiana au kuweka usiri wa habari unazopata
- Uwasilishaji wa majibu
- Athari za kisheria za kumtambua na kumweka mwanafunzi katika mpango

Uwezo wa mwalimu kitaalamu

Ili kufanya tathmini mzuri lazima uwe na uwezo ufuatao:

- **Ustadi wa makini:** lazima kumchunguza mwanafunzi kwa makini na bila ubaguzi.
- **Mbinu ya kusikiliza:** lazima mwalimu kuwa msikivu, ujuzi huu unampelekeea kuwa:

Tayari kusikiza kwa makini

Na haja ya kusikiza kinachosemwa

Na uwezo wa kufikiri bila ubaguzi

Na uwezo wa kumakinika na kushika kinachosemwa.

Uwezo wa kuchagua aina bora ya kuwekea kumbukumbu.

Kuwe na uwezo wa kumpa mafunzo mwafaka unapotathmini hali ya mwanafunzi.

- **Maswali:** Maswali unayouliza yanatakiwa kuwa rahisi na kumsaidia mwanafunzi kujieleza bila wasiwasi, ili uweze kupata habari kamilifu.

Kuweka msingi bora wa mawasiliano:

Hii ni ile mbinu ya kuwasiliana na mwanafunzi kwa njia inayofaa kama tulivyozungumzia hapo awali.

- **Kuweka kumbukumbu:** Habari unazozipata baada ya kutathmini hali za wanafunzi huwekwa katika njia nzuri na safi. Zifuatazo ni baadhi ya mbinu zinazotumika:

Kutumia vitabu

Kutumia kaseti za redio

Kutumia kaseti za video

Kutumia picha

Kutumia mpango mzuri wa kkkueka kumbukumbu

Kutumia mfumo wa uwekaji kumbukumbu kwa kompyuta.

Mbinu na zana za tathmini.

Tathmini ya elimu inaweza kutekelezwa kwa kutumia mbinu na zana tofauti kulingana na hali ya mahitaji maalum ya mwanafunzi. Mbinu hizo na zana hujumuisha:

- Kutizama kwa makini
- Mitihani
- Maswali dodosi
- Mahojiano
- Kitabu cha kuandika habari unazopewa.

Mahojiano:

Kuuliza maswali watu wanaohusika na mwanafunzi mwenye mahitaji maalum kama vile walimu wake, wazazi, wataalamu na wengineo.

Maswali dodosi:

Hii ni karatasi ya maswali inayokupa mwelekeo wa jinsi ya kumshughulikia mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu. Taarifa hizo hutolewa na mwanafunzi pamoja na mzazi au mhudumu wake.

Kitabu cha kuandika orodha ya habari unazopewa (check-list):

Hii ni orodha ya taarifa unazonukuu dhidi ya uwezo na ujuzi wa mwanafunzi. Orodha ya mwalimu humuwezesha anayefanya tathmini kujua uwezo wa mwanafunzi kwa haraka na urahisi.

Mfano wa kitabu cha kuandika orodha ya habari unazopewa.

Jin la mtoto.....	Miaka	Darasa.....	
Jina la mwalimu.....	Tarehe.....	Mwelekeo: ujuzi wa kujisaidia	
Weka alama katika eneo la jibu lako		La	Siyo mara kwa mara
- Humeza chakula bila kutafuna			
- Hutafuna chakula mdomo wazi			
- Huangusha chakula mezani na sakafuni			
- Huongea na chakula mdomoni			

- Huchukua vyakula kutoka sahani za wenzake			
- Hucheza na chakula			

Mtihani

Mtihani hutumika zaidi katika tathmini ya elimu. Kama ilivyojadiliwa hapo awali katika sura ya kwanza, kwamba ili mtihani uwe bora, lazima uwe wa kueleweka na kuaminika.

Usiri wa mawasiliano.

Mwalimu anapaswa kuweka vizuri taarifa anazopashwa na mwanafunzi pamoja na wazazi wake. Taarifa hizi huwekwa katika njia tofauti zilizojadiliwa hapo awali.

Taarifa hizo hazipasi kuelezwu kwa watu wasiohusika. Kupewa taarifa kwa watu wasiohusika kunaweza kusababisha:-

- Kutoaminiana baina ya mwanfunzi na mtathmini
- Kuchukuliwa hatua za kisheria wazazi
- Kumdhoothisha zaidi mwanafunzi aliyeikutegemea

Kuwasilisha matokeo

Kuwasilisha tathmini ya matokeo ya mwanafunzi. Kwa kawaida wazazi husubiri kwa hamu matokeo ya mtoto wao. Basi inakupasa kuwa na uwezo mzuri wa kuandika na wa kuwasiliana ili kukuwezesha kutoa taarifa kamilifu. Taarifa unazopaswa kuarifu wazazi huenda zisilingane na matarajio yao. Itakubidi kuwatayarisha kabla kuwaarifu udhaifu unaomkabili mtoto wao. Kwani huenda wazazi hao wakazipokea taarifa hizo kwa mshtuko kama vile:

- Kutoikubali ripoti yako: Hali hii hutokea pale wazazi wanapokataa udhaifu huo
- Hasira: Wazazi hao huanza kulaumiana

- Matumaini: wazazi huenda wakakosa matumaini kwa mtoto wao
- Hali ya kutojua : Baadhi ya wazazi hukosa mwelekeo kwa kutojua mahitaji maalumu ya wanafunzi na wapi wanaweza kupata usaidizi.

Lazima mwalimu aelewe tabu zinazoweza kuwakabili wazazi ili waweze kuwasaidia namna ya kukabiliana na shida hizo.

1.4 Athari za kisheria na za Kijamii katika Utambuzi na Mipangilio

Athari za tathmini

Orodha ifuatayo itakupa mwelekeo kuhusu maswala yanayohusiana na sheria pamoja na jamii utakapomfanya mwanafunzi tathmini:

- Lazima wazazi wakubali mtoto wao kutengwa ili kufanyiwa tathmini.
- Wazazi wanapaswa kutoa ruhusa ya kuwekwa mtoto wao katika mpango utakaomsaidia
- Mpango utakaotumika kumsaidia mwanafunzi lazima ujadiliwe/uamuliwe na wataalamu.
- Usitambulisse udhaifu wa mtoto kwani wazazi wengi huiona kama njia ya kumdunisha katika jamii.

1.5 Aina za Tathmini

Kuna mbinu mbalimbali za kutathmini zinazoweza kutumika katika skuli ili kutambua mahitaji ya mwanafunzi, udhaifu na uwezo alionao katika maeneo ya masomo, nidhamu na afya. Hata hivyo, mbinu unayochagua hutegemea taarifa unazotafuta kutoka kwa mwanafunzi husika. Kuna aina tatu za habari:

- Tathmini ya awali
- Tathmini ya kati
- Tathmini ya mwisho.

Tathmini ya awali

Aina hii ya tathmini humsaidia mwalimu kufahamiana na wanafunzi na pia kujua uwezo wao katika eneo fulani la kimasomo. Kwa mfano, mwalimu anaweza kuuliza kile wanafunzi wanachojua kabla ya kuanza mkondo mpya wa mafunzo. Hatua hii hutajwa kama tathmini ya awali. Kwa ufupi, hatua hii hukusaidia kujua ujuzi na uwezo wa mwanafunzi ili kujua mwelekeo utakaochukua. Aina hii ya tathmini hutumika kwa kuwasiliana na mwanafunzi, wazazi, rafiki zake kama hatua ya kwanza.

Tathmini ya kati

Aina hii ya tathmini hutegemea sana mitihani wanayopewa wanafunzi katika nyakati tofauti kwa muda fulani. Hapa mwalimu hujaribu kutambua uwezo wa mwanafunzi katika muda huo kwenye mazingira mbalimbali. Kwa mfano, mitihani ya kila wiki ni baadhi ya mambo yanayoju muisha shughuli ya tathmini kuzoeana na hali ya mwanafunzi.

Tathmini ya mwisho

Tathmini ya aina hii hutekelezwa kama hatua ya mwisho katika mpango au jukumu alilopewa mwanafunzi mhusika. Hatua hii hutekelezwa kufahamu matokeo ya mwanafunzi na hitimisho la malengo yake. Pia humwezesha mwalimu kujua udhaifu na uwezo wa mwanafunzi baada ya kukamilisha kozi aliopewa. Kwa mfano unampa mwanafunzi mtihani mwishoni mwa mwaka, unatathmini uwezo na udhaifu wake katika masomo.

Mitihani isiyorasmii

Mitihani isiyo rasmi, hutungwa na mwalimu ili kugundua udhaifu na uwezo wa mwanafunzi wake. Mitihani hii humtahini mwanafunzi kwa kutumia mbinu mbalimbali, kubainisha uwezo wake. Aidha mwalimu huweza kutambua iwapo mwanafunzi huyo anajifunza vyema anayofundishwa au la. Mfano wa mitihani hii ni kama vile:

- Kufanya mitihani kila wiki/mwezi kuona aina ya makosa yanayofanywa na mwanafunzi katika masomo mbalimbali.
- Kusikiliza maongezi ya mwanafunzi na kutahini makosa yanayojitokeza

- Kuchunguza nidhamu ya mwanafunzi darasani kwa kutumia orodha ya habari iliyotayarishwa kwa ajili yake.

Mifano hii haitumiki kitaifa ila tu inafaa katika darasa.

Baadhi ya aina ya mitihani isiyo rasmi inayotumika

Mitihani isiyo rasmi inaweza kutayarishwa kwa njia zifuatazo:

- Mitihani iliyoundwa na mwalimu
- Kumtizama au kumchunguza kama vile nidhamu
- Mitihani ya kujaribu uwezo wa kufikiri
- Mtihani wa kutathmini mazingira na nidhamu.

Mitihani iliyoundwa na mwalimu: Mtihani huu umejadailiwa hapo awali katika kurasa za awali ambapo mwalimu hutayarisha mitihani yake mwenyewe.

Kumtizama au kuchunguza kama vile nidhamu: kumtizama mwanafunzi ili kuthibithisha hali yake ya kimasomo na kinidhamu katika hali za kawaida.

Mitihani ya kujaribu uwezo wa kufikiri: Malengo ya mwalimu ni kupata taarifa zitakazokusaidia kuandaa ratiba ya mpango ili kutatua nidhamu sumбу. Wakati huu utanua kubadilisha mwenendo na tabu inayomkabili mwanafunzi. Huenda ukashurutishwa kutayarisha maswali kulingana na nidhamu hiyo sumbu na kufanya mahojiano, kuchunguza tabia hiyo na kuweka kumbukumbu, taarifa ulizozigundua.

Mitihani Rasmi

Mitihani hii hutungwa na baraza maalumu ya elimu au wataalamu binafsi na kutahiniwa watahini husika. Mitihani hii huwa rasmi. Hutolewa kwa wahusika na kuwatahini kulingana na kanuni za baraza hilo.

Aina Tofauti ya Mitihani ya Tathmini

Mitihani ya Uchunguzi

Uchunguzi hufanyika kwa kutumia mbinu tofauti kutambua wanafunzi na hutumika sana kwa sababu inaleta faida nyingi:-

- Inaweza kutumika kutathmini idadi kubwa ya watu kwa muda mfupi.
- Hutambua kwa haraka wanafunzi wenyewe uwezekano kupata udhaifu fulani kupelekea mahitaji maalumu ya elimu.
- Hutumia mbinu rahisi kabisa kama vile: mahojiano, orodha ya maswali na kadhalika.
- Mbinu ya uchunguzi hutumika ama kwa kundi au mtu mmoja kulingana na eneo linalotathminiwa.

Mitihani ya uchunguzi haiwezi kutueleza kwa kina, tabu inayomkumba mwanafunzi lakini tunaweza kutumia mitihani ya kutambua hali ili kujua kina cha udhaifu wa mwanafunzi.

Mitihani ya Utambuzi

Baada ya hatua ya uchunguzi, utahitajika kutumia taarifa ulizopata kufanya uchunguzi zaidi kuhusu mwanafunzi. Ili uweze kufahamu udhaifu na uwezo wake wa kusoma, kuandika na kuhesabu.

Mitihani ya utambuzi pia inaweza kutumika kutathmini hali zifuatazo:-:

Uwezo wa kusikia: unaweza kutathminiwa kwa njia zifuatazo:

- Tabia ya kuwasikiliza watoto kati ya umri wa miezi 0-6.
- Uchunguzi wa mambo yanayotatiza uwezo wa kusikiliza kwa watoto kati ya miezi 6-18.
- Uchunguzi wa ushirikiano kwa watoto kati ya miezi 18-30.
- Uchunguzi wa kutizama uwezo wa mtoto wa umri wa miaka miwili na nusu na zaidi wa kusikia.
- Mitihani ya kitaalamu.

Uratibu wa Viungo vya Mwili: Uratibu huo unatakiwa kuchunguzwa ili kuja uwezo wake.

Hisia za kuona: Huchunguzwa kugunduwa yafuatayo:-

- uwezo wa macho kuona kwenye mwanga
- Uwezo wa macho kuona karibu
- Kuchunguza jicho linaloona vizuri zaidi

Kupimwa uwezo wa kiakili: Huweza kupimwa kwa kutumia mitihani inayochemsha bongo kama vile mafumbo na vitendawili.

Nidhamu: Hutathminiwa kupitia tathmini ya nidhamu, uchunguzi na orodha ya tabia za mtoto.

Mawasiliano: Majaribio kadhaa ya kutathmini mawasiliano yanaweza kupimwa kuja uwezo wa maongezi na ujuzi mwengine wa mawasiliano. Utambuzi wa udhaifu huu unaweza kufanywa na wataalamu mara **tu unapowapeleka** wanafunzi kwa kupata usaidizi zaidi. Tathmini ya utambuzi hukusaidia kufanya uamuzi wa mpango utakaomchagulia mwanafunzi na huduma za kimatibabu kama vile za kisaikologia, na mazoezi ya viungo vya mwili.

1.6 Maeneo ya Tathmini

Tathmini hukupatia mwelekeo wa kuja mahitaji ya kielimu na ya kimaendeleo ya mwanafunzi. Ni muhimu kwa tathmini ya elimu kupima nyanja zote zinazohusiana na malengo ya elimu pamoja na kumpatia mwanafunzi ujuzi wa kuweza kujikimu katika jamii. Maeneo haya huhusisha:

- Mawasiliano
- Uratibu wa viungo vya mwili
- Uwezo wa kimasomo
- Uwezo wa kuelewa
- Uwezo wa kuielewa na kuongea lugha
- Nidhamu ya mwanafunzi
- Mwenendo wa mwanafunzi
- Mtihani wa kupima vipaji

2.0 Mbinu Tofauti za Kujifunza

2.1 Mpango Binafsi wa Elimu kwa Mwanafunzi (*Individualised Education Program - IEP*)

Hii ni mbinu inayofaa sana ya kufundisha watoto wenyewe mahitaji maalumu katika elimu. Vile vile mbinu hii inafaa sana kwa kufundisha watoto wenyewe matatizo ya kusoma na kuhesabu, matatizo ambayo yanawapata sana watoto wenyewe mahitaji maalumu ya kielimu.

Mbinu hii inahusisha kiini cha tatizo hilo. Baadae, mwalimu anahitajika kupanga malengo makuu ya kupambana na hali hiyo. Kila lengo kuu linangawanywa kwenye malengo kadhaa mahsus. Kila lengo mahsus litashughulikiwa kwa utaratibu wa siku hadi siku mpaka wakati lengo hilo kuu litakapofikiwa.

Mwalimu wa darasa la mjumuisho atatayarisha lengo la darasa kwa kufuata mtaala wa hilo darasa. Lakini lengo la kufundisha mtoto mwenye mahitaji maalumu litatoka kwenye mpango binafsi wa elimu wa mwanafunzi. Hii ni kwa sababu utendaji wa mwanafunzi wa mpango binafsi wa elimu wa mwanafunzi huwa katika kiwango cha chini kuliko wengine katika darasa na kwa hivyo hawezikufaidika na utaratibu wa jumla wa mitaala. Hii inamaanisha kuwa mwalimu atahitajika kutayarisha kadi zenyekazi ya mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu. Hii ni kwa sababu kazi katika kitabu cha kawaida kinachotumiwa na wanafunzi wengine hakikidhi mahitaji ya mtoto huyo.

Ni lazima mwalimu ahakikishe kwamba masomo anayompangia mwanafunzi wa mpango wa elimu yanahusiana na yale yanayosmomwa na wengine. Hii ni kumaanisha kwamba kusitokee wakati ambapo wanafunzi wanafanya aljebra katika hesabati au kusoma katika lugha ilhali mwanafunzi wa mpango binafsi wa elimu wa mwanafunzi anafanya hesabu za visehemu (fractions) au kuandika. Lazima watoto wasome mambo yanayolingana. Lakini masomo ya mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu ya kielimu yawe katika kiwango chake cha utendaji.

Tumekuandalia mfano wa andalio la somo kwa darasa la mjumuisho mwishoni mwa sehemu hii kwa ufahamu zaidi wa mpango wa mafunzo maalumu ya mwanafunzi mwenye mahitaji maalum ya elimu.

2.2 Mambo ya Kuzingatia Katika Mpango Bianafsi wa Elimu

- Ni lazima ratiba ionyeshe siku ya kuanza na siku ya kuimaliza
- Historia ya mtoto
- Taarifa kuhusu mazingira ya elimu ya mtoto
- Kiwango cha sasa cha utendaji wake
- Malengo makuu, malengo mahsusini na mbinu za kuyatathmini
- Kumbukumbu ya maendeleo ya mtoto
- Hitimisho na mapendekezo ya mwisho

Siku ya Kuanzisha na Siku ya Kumaliza

Kwa vile kila ratiba ya mafunzo maalumu ni lazima iwe na lengo kuu ambalo maalumu limezaa malengo mahsusini, ni lazima muda wa kukamilisha mpango huo . Ni katika mwisho wa muda wa utekelezi ambapo mwalimu atapata hitimisho na mapendekezo ya mwisho kuonyesha mwelekeo ambao masomo yatalenga.

Historia ya Mwanafunzi wa MpangoB wa Elimu

Taarifa ya sehemu hii hutolewa na mwanafunzi,wazazi au mhudumu binafsi wa mtoto huyo. Mwalimu anayemfundisha mwanafunzi huyo anawenza pia kusaidia kutoa taarifa. Orodha iliyotolewa hapo chini ni kielelezo kizuri cha kupata habari ya maendeleo ya mtoto husika.

	Nambari	taarifa	Umuhimu
Taa rifa Kuh usu Maz ingi ra ya Eli mu Taar ifa zina zohi tajik a hana ni:- ● J i¹¹ n a	1	Jina la mtoto	Kumwita mtoto kwa jina humfanya ajihisi anadhaminiwa
	2	Jinsi	Kuna athari za kitamanduni na za kisaikolojia ambazo zinaweza kuwa za manufaa kwa wanaopeana huduma hizo.
	3	Umri wa mtoto	Kuingilia kati kimasomo lazima kuende sambamba na kiwango kinachotegemewa kwa mtoto wa umri wake
	4	Jina la baba na/au mama pamoja na ajira zao	Hali ya umaskini au utajiri wa wazazi una uhusiano mkubwa na elimu ya mtoto mhusika.
	5	Anwani/nambari ya simu na mahali wanapoishi.	Haja ya kuwasiliana na wazazi inaweza kuwepo kipindi cha utekelezaji wa mpango binafsi wa elimu
	6	Kwa nini mtoto anatayarishwa MEMU	Hii huelezea pahali pa kuanzia pa kukabili shida inayoshukiwa.
	7	Mambo yanayompendeza mtoto, na yanayomletea utatanishi	Mambo yanayompendeza yanaweza kutumiwa kupambana na yale yanayomtatanisha.
	8	Historia ya familia	Shida fulani zinaweza kuwa za urithi wa kiukoo au za mazingira ya kifamilia.
	9	Mikakati katika hatua za kukua.(Developmental milestones). Je, kuna maradhi yoyote yaliyomkumba katika makuzi yake?.	Sehemu hii huhusisha ngazi mbali mbali na hali iliyomkumba mtoto katika makuzi yake. Kama vile kutambaa, kusimama na kutembea. Hizi zinaweza kuwa na uhusiano na elimu ya mtoto.
	10	Mbinu za kuingilia kati ambazo tayari zimeshajariwi	Kama zimefaulu ama zimeshindwa zitasaidia mpango wa elimu wa siku zijazo.
	11	Kumbukumbu za utendaji za zamani	Maendeleo ya mtoto siku zilizopita nyumbani au skuli kutosaidia kumpangia mpango wa siku zijazo.

la skuli

- Darasa

- Idadi ya watoto katika darasa
- Jina la mwalimu mkuu
- Idadi ya walimu katika skuli
- mpangilio wa watoto katika darasa
- mazingira ya darasa
- hali ya mwangaza katika darasa.

Kiwango cha Sasa cha Utendaji

Kiwango cha sasa cha utendaji ni taarifa inayohusiana na yale mambo ambayo mwanafunzi ana taarifa ya kufanya na yale ambayo hawezi kufanya. Inaeleza kiwango cha kufaulu kwa mwanafunzi katika mbinu kama vile za:-

- Kitaaluma
- Ushirikiano
- Kazi za amali
- Hali ya utendaji wa misuli
- Hali ya kujimudu

Taarifa Hiyo Lazima Ihusiane na Hali Halisi ya Utendaji kama vile:-

- (i) Ilivyochunguzwa na walimu na watu wengine
- (ii) Matokeo ya zana za kutahini

Uchunguzi. Taarifa inaweza kupatikana kwa kumchunguza mtoto wakati akisoma na wakati akicheza.

Mtihani uliotungwa na mwalimu (zana) – inafaa kumpa mtoto mitihani minne hadi mitano ndipo mwalimu awe na uhakika wa kujua kiwango cha mwanafunzi. Kiwango cha sasa LAZIMA kunyesha ubora na udhaifu wa muhusika. Hii ni kwa sababu MEMU inatumia ubora wa mtoto kama msingi wa kupambana na udhaifu wake.

Mtihani wa kwanza unaitwa mtihani jumla. Unatahini stadi nyingi ambazo mtoto wa umri huu anatarajiwu kuwa amesoma. Mtihani unaofuata unatokana na sehemu za udhaifu. Zana

zilizotambuliwa na mtihani jumla. Mwalimu anahitajika kutunga tuli katika viwango tofauti ili agundue kiwango kinachompa shida mwanafunzi, na kiwango anachofanya vizuri mtihani.

Ufuatao ni Muundo /Kielelezo cha Mtihani.

Jina la mtoto	Fatuma Ahmed
Umri	miaka 6
Skuli	Bambi
Darasa	1
Jina la mwalimu	Abdala Ali
Tarehe	Octoba 4, 2005
Maelezo	Mtihani huu unakusudia kugundua iwapo Fatuma anaweza kutambua herufi za alfabeti au la.
Maelezo	Mwalimu atalazimika kumuonyesha Fatuma herufi za alfabeti zilizoandikwa kwenye kadi. Na kumtaka asome herufi moja baada ya nyengine.

Alama ya jibu sahihi/jibu lisilosahihi

Jibu sahihi ✓

Jibu lisilo sahihi \ /

Angalia/Usitumie alama ya x kwa jibu lisilosahihi kwasababu linaweza kuleta madhara kwa mwanafunzi.

Mambo mengine ya kumchunguza ‘Fatma’ alionyesha tabia gani alipokuwa akifanya mtihani
kwa mfano

wakati wa mtihani alikuwa anachukua muda gani kutamka herufi?

Alionyesha kutosikia vizuri? Amevurugwa kimawazo na
matukio mengine darasani?

Ufafanuzi wa taarifa	Alipata jawabu ngapi sahihi? Alikosa jawabu ngapi? Matokeo haya yanaonyesha nini?
Mapendekazo	Ungeshauri hatua gani kuchukuliwa kukabiliana na matatizo ambayo yamegunduliwa?

Baada ya kuchambua mtihani wa 3 ama 4 unaopima ujuzi fulani, mwalimu atawea kutayarisha chati ambayo itakayoonyesha udhaifu na ubora uliogunduliwa.

Mfano wa hapa chini, unatokana na mtihani uliopo hapo juu.

Ujuzi uliochunguzwa	Ubora	Udhaifu	Mapendekazo ya awali
Kujitayarisha kusoma	Anaweza kukariri herufi za alfabeti	Anashinda kutamka herufi za alfabeti	Apewe mafunzo ya kutamka herufi za alfabeti

Angalia/Usitumie neno ‘hawezi’ katika kuonyesha udhaifu.

Malengo Makuu, Malengo Mahsusini na Njia ya Kuyatathmini.

Malengo Makuu

Baada ya kuchambua zana za tathmini na kufahamu ubora na udhaifu wa mwanafunzi mwalimu atawea kuunda lengo kuu kila ujuzi uliochunguzwa. Lengo hili lieleze kiwango ambacho mwanafunzi anatarajiwa kufikia baada ya muda fulani kwa mfano wiki kumi.

Ni muhimu msingi wa lengo kuu lililopangwa mwanafunzi aliye na shida uwe unaambatana na kiwango cha sasa cha mwanafunzi. Ni muhimu pia unapounda lengo kuu uweke kipaumbele kwa mahitaji ya sasa ya mwanafunzi.

Lengo Mahsusini

Kila lengo kuu lazima ligawanywe katika malengo mahsusini kadhaa. Malengo mahsusini ni mpangilio wa sehemu ndogo ndogo ya stadi zinazolenga kufanikisha lengo kuu. Lengo mahsusini lionyeshe yale yatakayotendeka hatua kwa hatua. Malengo mahsusini katika ratiba ya mafunzo binafsi ndiyo yanakuwa malengo mahsusini katika mpango wa kila siku wa somo, wakati wa kufundisha mwanafunzi wa mpango binafsi wa elimu katika darasa la mjumuisho.

Hapa ni vyema kujuu ya kwamba kwa kila somo la mjumuisho ni lazima liwe na lengo la somo la darasa zima linalotokana na ratiba ya kazi ya mwalimu (scheme of work). Lazima pia lengo mahsusini ya wanafunzi wenyewe mahitaji maalumu yawekwe.

Angalia/ Malengo yote, makuu na mahsusini lazima yaandikwe kwa uwazi. Kauli fupi lakini ya kueleweka na inayoweza kupimika. Vitenzi kama vile orodhesha, fumbua, elekeza, andika, sema, vinaweza kutumiwa. Usitumie vitenzi ambavyo haviwezi kupimika au kupimwa kama vile sikia, angalia, furahia.

Kwa kufafanua zaidi malengo makuu/mahsusini, tuangalie mfano wa Zainabu ambaye ni mwanafunzi wa skuli ya Fuoni, darasa la sita.

Zainabu ana shida ya kusoma kiingereza. Baada ya kuchunguzwa na kutahiniwa, mwalimu aliweza kupata kiwango cha utendaji cha Zainabu kama ifuatavyo:

Kiwango cha Utendaji.

Ujuzi uliochunguzwa	Ubora	Udhaifu	Mapendekezo ya awali
Kusoma	Anaweza kutambua herufi zote za alfabeti	Anapata shida kusoma neno lolote	Fundisha maneno yenye sauti, kisha aweze kusoma maneno madogo

Angalia/ wanafunzi wa darasa la sita wanaweza kusoma vizuri na kufahamu. Hivyo hali hii inamaanisha kwa Zainabu ana kiwango cha chini kuliko wengine.

Malengo ya Mpango Binafsi wa Elimu wa Zainabu

Lengo kuu	Malengo mahsusini	Tadhmini
Baada ya majuma 4, Zainabu aweze kupatanisha konsonanti b,c,d,f,g na vokali ili aweze kusoma maneno ya herufi tatu.	Baada ya juma 1 Zainabu aweze; - kutamka vokali aeiou - kutamka za konsonanti bc	Asome kadi zenyenye herufi husika.
	Baada ya juma la 2 Zainabu aweze; - kutamka konsonanti f,g - kusoma muunganisho wa b,c, na vokali	Asome kadi zenyenye herufi husika
	Baada ya juma la 3 Zainabu aweze: kuunganisha konsonanti c,c,d,f,g na vokali aweze - aweze kusoma viunganisho vy bcdgf na vokali	Asome kadi zenyenye herufi husika.
	Baada ya juma la 4 Zainabu aweze;	

	kusoma viunganisho vya konsonanti – vokali - konsonanti b,c,d,f,g	Asome kadi zenyen herufi husika.
--	---	----------------------------------

Sasa Tuangalie Mfano wa Ratiba ya Masomo ya Darasa la Zainabu

Skuli	Fuoni
Tarehe	27 04 05
Darasa	Sita
Somo	Kiingereza
Saa	3:25 – 3:55
Mada	Kusoma

Malengo Mahsusini 1. Baada ya somo wanafunzi waweze kujibu maswali ya

ufahamu kutokana na taarifa waliyopewa.

2. Baada ya somo Zainabu aweze kusoma maneno ya herufi tatu kutoka kadi aliyopewa.

Endelezo la Somo

Kazi za Mwalimu	Kazi za Mwanafunzi
Hatua ya 1 Simamia wanafunzi kutunga sentensi wakitumia maneno mapya watakayoyapata kutokana taarifa waliyosoma watakayosoma	Kutunga sentensi kwa kutumia maneno mapya waliyosoma
Hatua ya II Simamia wanafunzi kusoma taarifa kimoyomoyo Mpe zainabu kadi ya kazi iliyo na maneno ya herufi tatu	Kusoma taarifa kimoyomoyo Zainabu asome maneno kutoka kwa kazi huku mwalimu akisikiliza
Hatua ya III Simamia watoto wasome taarifa kwa sauti, mmoja mmoja	Kusoma taarifa kwa sauti

Simamia Zainabu kusoma maneno yenyε herufi tatu kutoka katika taarifa	Zainabu asome maneno yenyε herufi tatu kutoka katika taarifa
Hatua ya IV	
Uliza maswali kutoka kwenye taarifa	Jibu maswali kutoka kwenye taarifa

Tathmini

Kujitathmini

Kumbukumbu ya maendeleo ya mpango binafsi wa elimu. Kumbukumbu ya maendeleo ya mwanafunzi ni ushahidi wa kuonyesha jinsi mwanafunzi anavyoendelea akilenga kufikia lengo kuu la ratiba ya masomo binafsi.

Kwa kutumia kumbukumbu hii mwalimu atapata kujua kama ratiba ya masomo binafsi imefaulu au imeshindwa kufikia malengo. Kumbukumbu ya ratiba ya masomo binafsi inatakiwa iwe na taarifa ya mtoto aliyetayarishwa mpango wa elimu inayozingatia mahitaji yake. Wanafunzi wengine hawastahili kuwekwa katika mpango huo. Kuna faida kubwa kuwekwa kumbukumbu mara kwa mara (ikiwezekana, kila siku) katika muda wote wa utekelezaji wa mpango binafsi wa elimu. Hii kumbukumbu lazima ihusiane na malengo mahsusisi. Tunataka kuona kila lengo mahsusisi limetekelezwa. Mbali na utaratibu wa kutumia tarakimu kuonyesha matokeo ya utendaji kazi wa mwanafunzi katika kumbukumbu nyengine, kumbukumbu ya mpango binafsi wa elimu. Kumbukumbu ya mpango wa elimu haitumii tarakimu kwa sababu hazielezi uwezo kamili wa mwanafunzi.

Mfano wa kumbukumbu ya Zainabu ni kama ifuatavyo:-

Tarehe	Somo	Stadi	Fasiri
Octoba 3, 2005	Kiingereza	Kuunganisha b na	Ana shida kutamka

		vokali a,e,i,o,u	silabi ‘ba’ na ‘bu’
Octoba 4, 2005	Kiingereza		

Hitimisho na Mapendekezo ya Mwisho

Ukilinganisha vizuri malengo mahsusini na kumbukumbu ya utendaji utapata hitimisho sahihi kwa jinsi gani lengo kuu limefikiwa. Itaweza pia kuonyesha sehemu ambazo zinamatatiza mwanafunzi. Baada ya hitimisho hilo mwalimu ataweza kutoa mapendekezo kuendeleza elimu ya mwanafunzi huyo.

Marejeo

- Bernears, G.A. Oteinde, J. & Boisvert R. (1994). Nadharia na mazoezi ya elimu Nairobi: Kampuni ya uchapishaji vitabu afrika mashariki.
- Farrant, J.S. (1999). *Sera na Mazoezi ya Elimu*. Nairobi: Kampuni ya Longman.
- Guralnick M.J. (1997). *Faida ya Usaidzi wa Haraka*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing Co.
- Hardman, M.L, Drew, C. J. & Egan, M.W. (2005). *Udhaifu Maalumu wa Binadamu, Skuli, Mazingara, Jamii na Elimu*. New York; Pearson Education, Inc.
- Henderson, P. (1995). Jinsi ya Kufaulu katika Mitihani na Utathmini, London: Collins Educational.
- Ndurumo, M. (1993). Wanafunzi Wenye Mahitaji Maalumu, Athari za Makuzi na Usaidizi Nairobi: Longman.
- Otiende, B.G. (1994). *Nadharia na Mazoezi ya Elimu*. Nairobi: E.A. Publishers.
- McLoughlin & Lewis, R.B (1986)..*Utathmini wa Wanafunzi Wenye Mahitaji Maalumu*. Merrill Publishing Company.
- Quist, D. (2002). *Mbinu za Mafunzo katika Skuli za Msingi*. Kampuni ya Uchapishaji Vitabu ya Oxford: Macmillan Publishers.
- Spenser, J.S. (1994). *Effective Mainstreaming –Creating Inclusive Classroom*. New York: Macmillan publishing.
- Ture, J. (1994). *Elimu ya Pamoja*. Hydrebud: THBI.
- UNESCO. (2001). *Kutathmini na Kutoa Huduma za Usaidizi kwa Mahitaji ya Wanafunzi katika Darasa .Mwelekezo kwa walimu*. Paris: UNESCO.
- Walker & Shea, M. (1991). *Manejimenti ya Nidhamu, Mwelekezo wa Kimazoezi kwa Walimu*. Kampuni ya Uchapishaji ya New York: Macmillan
- Walters, B. (1994). *Manejimenti ya Mahitaji Maalum*. London: Casell.
- Watson. (1982). *Utathmini wa Kielimu na Kisykologia kwa Wanafunzi Wenye Mahitaji Maalumu, Nadharia, Mikakati na Matumizi*. New York: Kampuni ya C.V. Mosby Company.
- Ysseldyke, J.E & Salvia, J. (1995). *Utathmini..* Boston: Houghton Mifflin Company.

Kiambatisho 1

Orodha ya maelezo ya mpango wa mafunzo maalumu	
Orodha ya mapagilio wa mafunzo ya elimu.....	1
M pangilio wa kukaa kwa wanafunzi	2
Historia ya mwanafunzi.....	3
Taarifa za mwanafunzi.....	4
Taarifa za matokeo ya mwanafunzi.....	5
Malengo makuu na malengo mahsusimbinu za tathmini.....	6
M pangilio wa kazi.....	7
Rekodi ya maendeleo ya mwanafunzi.....	8
Hitimisho na mapendekezo.....	9

Kiambatisho 2

Orodha ya maelezo kwa faili ya jumla

Ratiba.....	A
Jadweli la mpangilio wa kukaa wanafunzi	B
Taarifa za mazingira ya masomo.....	C
M pangilio wa Kazi.....	D
Rekodi ya maendeleo ya darasa.....	E
Usajili wa darasa	F

Kiambatisho 3

Mbinu za tathmini

Mpango wa mafunzo maalumu kwa mwanafunzi.

Historia ya mwanafunzi: _____

Jina la mwanafunzi: _____

Tarehe ya kuzaliwa: _____

Jina la baba mzazi: _____

Sanduku la posta/simu: _____

Ajira: _____

Jina la mama mzazi: _____

Sanduku la posta: _____

Sanduku la posta (mwanafunzi) _____

Makaazi: _____

Sababu za kupelekwa kwa mtaalamu: _____

Historia ya familia: _____

Vlikwazo katika makuzi: _____

Mbinu za tathmini zilizotumika: _____

Rekodi ya maendeleo: _____

Taarifa za kimatibabu

Macho: _____

Upumuaji: _____

Hali ya viungo vya mwili: _____

Dawa: _____

Taarifa za masomo

Tarehe ya tathmini: _____

Mahitaji maalumu ya mwanafunzi: _____

Mpango aliopendekezewa: _____

Huduma ya elimu maalumu

1.Huduma inayotolewa:_____

2.Huduma zinazohitajika:_____

Tarehe ya kuanza mpango wa elimu maalumu:_____

Tarehe ya Kutathmini Uchunguzi:_____

Tarehe ya kumalizika mpango:_____

Uwezo wa kushiriki katika ratiba ya skuli ya kawaida:_____

Taarifa ya tathmini

Jina la mwanafunzi:_____

Tarehe ya mafunzo maalumu kuanzia:_____

*Hadi:*_____

Mbinu ya kutathmini	Tarehe Ilipotumiwa	Matumizi	Matokeo
1. Herufi 2. Uwezo wa kusoma 3. Uwezo wa kusikia			
4. Uwezo wa kukumbuka. <ul style="list-style-type: none"> • Kusikia • Lugha • Kuelewa • Lugha ya Kujieleza Kwa hadithi • Mwandiko • Kuhesabu • Uratibu • Mbinu ya kupima 			
5. Kusoma -Kutambua herufi -Kutamka maneno -kuelewa/ufahamu			

Somo	Uwezo/ubora	Udhaifu	Mapendekozoo

--	--	--	--

Mpango wa malengo ya mwanafunzi mwenye mahitaji maalumu

Malengo mahsusini			
Eneo la kutatuliwa	Malengo		Utathmini
	Malengo makuu	Malengo mahsusini	

Uchunguzi

Hali	Maoni
1.Chunguza kazi yake unapompa zoezi	
2.Mtizame anapofanya kazi kama kuchora au kuongea	
3.Mchunguze anapofanya kazi na wenzake	
4.Zoezi la kikundi	

5.Uchunguzi wa nidhamu	
6.Uchunguzi wakati wa mazoezi ya mwili kama vile michezo	

Taarifa za Mazingira ya Elimu

Hali	Maoni
1. Muundo wa skuli	
2.Mazingira ya darasa	
3.Idadi ya wanafunzi	
4.Mpangilio wa darasa	
5.Mwangaza Darasani	
6.Uchunguzi wa ziada	

Mtihani

Mbinu ya mtihani (Toa zaidi ya mbinu nne katika maeneo tofauti ya ujuzi)

Jina la mwanafunzi_____

Miaka_____ Jinsi _____

Skuli_____ Darasa_____

Jina la mwalimu_____

Tarehe ya Kufanywa kwa mtihani_____

Maelekezo ya mtihani na malengo yake _____

Mwelekeo wa mtihani wa kuongea na kuandika na vifaa vitakavyotumika

Alama za kusahihishia maswali

Usitumie x kwa jawabu lililo na makosa humvunja moyo mwanafunzi.
Chunguza tabia wakati wa utahini. Tahini ripoti na ufanye tathmini.

Toa mapendekezo ya kusaidia udhaifu huo uliyogundulika.

Eneo la utahini	Hali ya matokeo	
Ujuzi	Uwezo/Ubora	Mapendekezo
	Udhaifu	

Kiambatisho 4

Uchunguzi ya mtoto

Dodoso kuhusu taarifa za awali

Jina la mtoto _____ Nambari _____

Jina analoitwa mtoto nyumbani _____

Jinsi _____ Umri _____ Tarehe ya kuzaliwa_____

Jina la baba _____ Umri_____

Kazi ya baba_____

Anuani ya kudumu_____

Jina la mama_____

Anuani ya kudumu_____

Anuani ya makaazi ya mtoto_____

Wilaya_____

Shehia_____

Mtaa_____

Jina la Sheha_____

Lugha inayozungumzwa katika familia _____ Skuli_____

Lugha nyengine anayozungumza mtoto_____

Ni mtoto wa ngapi_____

Idadi ya watoto walio hai katika familia_____

Idadi ya watoto walifariki_____

Katika umri gani mtoto/watoto walifariki?_____

Alikufa/walikufa kwa sababu gani? _____

Kuna mtu yoyote mwenye ulemavu katika familia?_____

Kama ndio ni ulemavu wa aina gani?_____

Historia ya uzazi na ya Uja uzito

Jee, mtoto alizaliwa nyumbani au hospitalini?_____

Jee, mtoto alizaliwa kikawaida au kwa matatizo?_____

Kama kulikuwa na matatizo, ni yepi?_____

Jee, mama aliwahi kuharibu au kutoa mimba? _____

Jee, mama aliwahi kupoteza damu, kupata magonjwa au kupata chanjo yoyote wakati wa uja uzito?

Kama ndio toa maelezo _____

Jee, mtoto alizaliwa (kabla ya wakati wake)? _____

Kama ndio, wiki ngapi? _____

Alizaliwa na uzito gani? _____

Jee, mtoto alilia mara tu baada ya kuzaliwa? _____

Historia ya mtoto

Jee, mtoto ana tatizo gani?

Ni wakati gani wazazi kwa mara ya kwanza waligundua matatizo ya mtoto?

Waliona dalili gani? _____

Jee, mtoto anasumbuliwa na ugonjwa wowote?

Jee, mtoto alipata ajali? _____

Toa _____ maelezo

Jee, mtoto alipata chanjo za 1. kifaduro _____ 2. Kupooza (1, 2, 3) _____

3. Kifua kikuu _____ 4. Pepopunda _____

5. Surua _____

Jee, mtoto alikuwa na umri gani alipoanza

- Kusimama _____
- Kutembea _____
- Kuzungumza neno la kwanza _____

Jee, vipi mtoto anaeleza mahitaji yake? _____

Jee, mtoto anakwenda skuli? _____

Kama ndio, yuko darasa la ngapi? (skuli)

Jee wazazi, ndugu na watoto wengine wana mtazamo gani kwa mtoto?

Kwa watoto wa umri wa miaka minne na zaidi, jee, mtoto anafundishwa kwenda haja
(mchana / usiku?)

Jee, mtoto anacheza kikawaida na wenzake?

Jee, mtoto alikuwa na ugonjwa wowote? Kama ndio, eleza

Jee, mtoto ana kifafa?

Kama ndio eleza anavyoshtukashtuka, kila baada ya muda gani hali hio humtokea ?

Katika umri gani mishtukoshtuko hio ilianza?

Matibabu aliopata au anayooendelea nayo ? _____

Jee, mtoto ana matatizo ya Uoni? _____

Kama ndio, toa maelezo? _____

Katika umri gani mzazi kwa mara ya kwanza aligunduwa tatizo la uoni? _____

Matibabu aliopata au anayoendelea nayo? _____

Jee, mtoto ana tatizo la usikivu?

Kama ndio, toa maelezo _____

Katika umri gani wazazi kwa mara ya kwanza waligunduwa tatizo la usikivu?

Matibabu alioyopata au yanayoendelea?

Jee, mtoto ana matatizo ya viungo?

Kama ndio, toa maelezo _____

Katika umri gani wazazi kwa mara ya kwanza waligunduwa tatizo la viungo?

Matibabu aliyopata au yanayooendelea? _____

Jee, mtoto ana matatizo ya kusema au ya lugha? _____

Kama ndio , toa maelezo _____

Katika umri gani wazazi kwa mara ya kwanza waligunduwa matatizo ya kusema au ya lugha?

Ni mafunzo gani aliyopata au anayoendelea kupata? _____

Jee, mtoto ana matatizo ya kusoma au kuhesabu?

Kama ndio toa maelezo _____

Katika umri gani wazazi kwa mara ya kwanza waligundua matatizo ya kusoma na kuhesabu?

Mafunzo gani aliyopata au yanayoendelea ? _____

Jee, kuna taarifa nyengine inayohusiana na matatizo haya?

Taarifa ilitolewa na _____

Maelezo

Jina la aliefanya uchunguzi _____

Sahihi: _____

Tarehe: _____

Kituo cha uchunguzi: _____

Kiambatisho 4

Jaribio la utayari wa mtoto kwenda skuli

Kituo cha Uchunguzi _____ **Mkoa** _____ **Wilaya** _____

Jina la Mtoto _____ **Nambari** _____

Jinsi _____ **Tarehe ya Kuzaliwa** _____ **Umri** _____

Skuli _____ **Sanduku la Posta** _____

Utambuzi _____

Uchunguzi _____

Mapendekazo _____

Jina la aliefanya upimaji

Tarehe _____

Jaribio la Utayari wa mtoto kwenda skuli		Ndiyo	Hana Uhakika	Hapa
1	<p>Kutofautisha kwa Uoni</p> <p>a) Kuoanisha Maumbo b) Kutenganisha /kuchambua Rangi c) Ukubwa-Kupanga vitu wanavyovilewa kwa ukubwa.</p> <p>a) Sehemu zilizokosekana kuwasilisha kadi za picha/ mchoro. b) Utambuzi kuhusiana na kutambua picha.</p>			
2	<p>Kutofautisha kwa kusikia</p> <p>a)Sauti na makelele waliyoyazoea b)Jozi za maneno</p>			
3	<p>Kumbukumbu ya Uoni</p> <p>a)Kutafuta vitu vilivyofichwa b)Kukumbuka picha</p>			
4	<p>Kukumbuka kwa Kusikia</p> <p>a)Kurudia mpangilio wa sauti kama zilivyotolewa na mwalimu. b)Kurudia mpangilio wa maneno/ nambari kama yalivyosemwa na mwalimu baada ya kupewa maelezo yaliowazi. c) Kukumbuka sentensi.</p>			
5	<p>Ufahamu</p> <p>a) Amri nyepesi kwa kutumia vitu walivyovizoea. b)Matumizi ya maelezo/vipengele vilivyozoleka na mtoto. c)Amri nyepesi kwa kitumia maelezo mepesi. d) Kuwa/ sio kweli upuuzi. e)Hadithi nyepesi</p>			

Matokeo _____ **ya** _____ **uchunguzi** _____

Tarehe _____

Jina la aliyefanya Jaribio _____